

بررسی نقش بافت های با ارزش روستایی در توسعه گردشگری روستاهای دهستان سمّام شهرستان املش در استان گیلان

تاریخ دریافت:

تاریخ پذیرش:

چکیده

از آنجا که بناهای تاریخی جزء اولین نقاطی هستند که اکثر مسافران با آن برخورد دارند و بخش عمده تصویر روستا را نشان می دهند، لذا پرداختن به این مسئله امری اجتناب‌ناپذیر است. هدف از پژوهش حاضر بررسی نقش بافت ها با ارزش روستایی در توسعه گردشگری روستاهای دهستان سمّام شهرستان املش در استان گیلان می باشد. تحقیق حاضر از لحاظ هدف (نوع استفاده) یک تحقیق کاربردی و از نظر روش انجام دادن تحقیق توصیفی- تحلیلی است. جامعه آماری مورد پژوهش شامل سرپرستان خانوارهای روستاهای بالای ۲۰ خانوار در دهستان سمّام به تعداد ۹۹۹ نفر می باشند. حجم نمونه بر اساس فرمول کوکران به تعداد ۲۷۸ نفر به شیوه طبقه بندی انتخاب شدند. ابزار پژوهش شامل پرسشنامه ۲۸ سوالی در بخش بافت با ارزش و ۲۴ سوال در بخش توسعه گردشگری روستایی است. برای بررسی روایی پرسشنامه از نظر ۵ نفر از متخصصین حوزه برنامه ریزی روستایی استفاده شد. برای بررسی پایایی نیز از آلفای کرونباخ بهره گرفته شد که مقدار آن ۰/۸۱+ و در وضعیت مطلوبی است. در قسمت تحلیل داده‌ها به کمک نرم افزارهای AMOS و spss22 به تجزیه و تحلیل داده ها پرداخته شد. نتایج نشان داد که به طور کلی بافت های با ارزش روستایی بر توسعه گردشگری با ضریب تاثیر ۰/۲۱+، شاخص اقتصادی بر توسعه گردشگری با ضریب تاثیر ۰/۳۳+، شاخص اجتماعی بر توسعه گردشگری با ضریب تاثیر ۰/۳۴+ و شاخص کالبدی بر توسعه گردشگری با ضریب تاثیر ۰/۷۲+ تاثیر گذار بوده است. نتایج نشان داد که شاخص کالبدی بر توسعه گردشگری با ضریب تاثیر ۰/۷۲+، بیشترین تاثیر و شاخص اقتصادی بر توسعه گردشگری با ضریب تاثیر ۰/۳۳+ کمترین تاثیر را داشته است. بنابراین توجه به شاخص های اقتصادی در بافت های با ارزش روستایی و نحوه قرارگیری اتاق ها و محل های فعالیت های اقتصادی همچون کشاورزی و دامداری و فعالیت های صنایع دستی در دل بافت ها و نیز میزان پراکنش آنها در یک واحد مسکونی و حتی فراتر از آن در خود روستاها و بازسازی آنها و توجه دادن گردشگران به آنها می تواند به توجه هر چه بیشتر گردشگران و توسعه گردشگری منجر شود. همچنین توجه به ارزش های اجتماعی در بافت های با ارزش روستایی و توجه به سنت های اصیل فرهنگی و اجتماعی نهفته در این اجتماعات مانند نحوه قرارگیری ورودی زنان و مردان، جداسازی فضاهای درون منازل به لحاظ شرعی و عرفی، میزان توجه به مهمان و ... و بازپروری و بیان آن برای گردشگران و تدوین سند جامع در این زمینه می تواند به رونق هر چه بیشتر گردشگری و توجه گردشگران به آن شده و توسعه روستاها را در پی خواهد داشت.

کلمات کلیدی: بافت با ارزش، روستا، توسعه گردشگری، دهستان سمّام.

مقدمه

مرمت در محدوده‌های تاریخی روستاها به واسطه ارزشهای ملی و جهانی این محدوده‌ها، چالشهای اجتناب‌ناپذیری را باخود به همراه دارد. موضوع مرمت در جوار بافت‌های تاریخی از یک سو نیازمند شناخت انسان معاصر و شیوه زندگی اوست و از سوی دیگر استانداردها و ضوابط طراحی مشخصی را می‌طلبد که باید مورد توجه قرار گیرند. زمانی این بافتها پذیرای جمعیتی بوده که در آن زندگی می‌کردند ولیکن امروزه در نتیجه مهاجرت و فرسودگی متحمل آسیبهای فراوانی شدند. مجموعه‌ای از عوامل مختلف حیات روستایی این بافتها را مختل کرده است. در زمان معاصر، با شناخت عوامل اصلی تخریب بافت‌های با ارزش روستایی، دیدگاه‌ها و سیاست‌های دست‌اندرکاران امرگردشگری روستایی معطوف رهیافت‌های جامعی شده که خواهان رشد بلند مدت صنعت گردشگری بدون تخریب، تهدید و آسیب بر محیط زیست، سکونت‌گاه‌ها و آسیب‌های اجتماعی، همچنین اصلاح گردشگری ناسامان و بدون برنامه‌ریزی است (Taleb, 2012). زمینه‌سازی برای احراز هویت و فراهم کردن امکان حفظ و نگهداری بافت‌ها و آثار ارزشمند معماری روستایی که ظهور عینی فرهنگ بومی این سرزمین هستند برای انتقال ارزش‌های فرهنگی به نسل‌های آینده، یکی از ضرورت‌های مهم طرح‌های بهسازی به شمار می‌رود (Akrami and Sameh, 2008). با حفاظت، باززنده‌سازی و استقرار حیات در بافت‌های با ارزش روستایی امکان بازشناسی فرهنگ‌های بومی و محلی میسر می‌شود و از این راه انتقال تجارب فرهنگی تحقق می‌یابد و امکان بازشناسی فناوری‌های ساختمانی گذشته میسر می‌شود (Mazaheri, 2001).

گردشگری یکی از بزرگترین و سریع‌الرشدترین فعالیت‌ها در جهان است. همچنین، یکی از مهمترین منابع درآمد، اشتغال و ثروت در بسیاری از کشورهاست (Neto, 2013). توسعه گردشگری فرایند پیچیده‌ای است که عوامل توسعه بین‌المللی، ملی و گروه‌های درگیر با سیاست دولت، برنامه‌ریزی و قانون‌گذاری را دربر می‌گیرد (Tefler & Sharpley, 2018). در هر کشوری، مسئولیت‌پذیری برای توسعه گردشگری پایدار توسط کنشگران متفاوت فراهم می‌شود. مسئولان عمومی در بخش دولتی، عاملان تجارت خارجی و داخلی، اجتماعات محلی و گردشگران؛ همه در ساختار توسعه و برنامه‌ریزی گردشگری دخیل هستند و اثرات مختلفی بر پایداری عملکرد این بخش دارند (Dinica, 2019). چالش کلیدی در گردشگری پایدار اینست که مشاغلی که از لحاظ اقتصادی دائمی‌بوده و تداوم دارند توسعه یابند و به دنبال خود مزیت‌هایی را برای گذران زندگی اجتماعات محلی دربرداشته باشند و از طرف دیگر، فرهنگ بومی و محیط زیست این گونه اجتماعات را محافظت نمایند (Simpson, 2017). از آنجا که بناهای تاریخی جزء اولین نقاطی هستند که اکثر مسافران با آن برخورد دارند و بخش عمده تصویر روستا را نشان می‌دهد، لذا پرداختن به این مسئله امری اجتناب‌ناپذیر است. با نگاهی به گذشته و بافت‌های تاریخی، قدیمی و بناهای تاریخی در می‌یابیم که نقش عمده‌ای در شخصیت بخشی به روستاها را ایفا می‌کردند. با تغییر یافتن مقیاس روستاها و تغییر شکل زندگی روستائیان تکنولوژی پرداختن به موضوع حفظ ارزش مکانها و تدوین راهکارهایی برای زنده کردن بافت‌های تاریخی ضروری است. نیاز به بهسازی ارزشهای دست‌ساخت و یاطبیعی در حریم روستایی و حفظ ارزش‌های مکانی و میراثی مناطق روستایی سبب افزایش صنعت گردشگری است که ساکنان روستا نقش به‌سزای تعیین‌کننده‌ای در آن دارند و می‌تواند تأثیرات متفاوتی در ذهن گردشگران ایجاد نماید (Hanachi, 2015).

از طرفی وجود عناصر تاریخی و طبیعی در حوالی روستای‌های سمام به‌طور حتم بر میزان هویت توسعه گردشگری و در نتیجه میزان تأثیرگذاری آن بر ارتقا کیفیت روستا و در نتیجه بر میزان اهمیت موضوع مورد بررسی می‌افزاید. آنچه که امروز در سیمای روستای بویه به چشم می‌خورد، سطح وسیعی از ویرانی و تخریب است که مهاجرت اکثریت اهالی نیز، همه‌ساله آن را تشدید و تسریع می‌کند. امروزه در حالی که روستاهای قدیمی از درون می‌پوسد، احیا روستا بویه که در کنار مسیردهستان سمام می‌تواند بر ارزش و توسعه مدیریت روستایی و پیشبرد روستا تأثیر گذار باشد. دهستان سمام در منطقه بیلاقی بکر و دارای آب و هوای

کوهستانی برای گردشگری بسیار مناسب می باشد. منطقه سماد در فصل بهار و تابستان به علت جایگاه مرکزیت از دو قسمت یکی به سیاهکل و از مسیر دوم به املش، می تواند مرکزیت خوبی در گردشگری داشته باشد. شایان ذکر است که با انجام پژوهش های میدانی منطقه سماد احداث خانه های بوم گردی در منطقه و همچنین ترویج کشاورزی و ایجاد شغل برای روستاییان منطقه بهترین اهداف برای حفظ منطقه است (Jafari and Ebrahimzadeh, 2013).

مساله اساسی این است که روستاهای دهستان سماد، اغلب دارای قدمت تاریخی هستند که می توان به روستاهای آل بویه، ملکوت و ... اشاره داشت که دارای بافت های باارزش زیادی هستند و در شرایط کنونی به دلیل عدم برنامه ریزی متناسب، این بافت ها در حال نابودی هستند و کمتر در روند طرح های روستایی به احیا، بازسازی و بهره گیری از معماری آنها در شکل گیری خانه های جدید در منطقه استفاده می شود که همین امر در طولانی مدت به از بین رفتن ساختار تاریخی و بافت های باارزش منجر خواهد شد. همچنین نبود دیدگاه روشن در نقش توسعه گردشگری در توسعه روستایی در بین مردم محلی و حتی مسئولین نیز مزید بر علت شده است که یکی از مواردی که می تواند به توسعه گردشگری در منطقه سماد کمک نماید بهره گیری و توجه به بافت های باارزش روستایی می باشد که بازسازی، مرمت و ... آنها می تواند سبب توجه گردشگران به مناطق روستایی شده و همین امر سبب توسعه روستاها و همچنین کشیده شدن هرچه بیشتر گردشگران به منطقه خواهد شد. روستاهای دهستان سماد در شهرستان املش دارای قدمت بسیار زیادی می باشند و آثار تاریخی و بافت های باارزش زیادی در آنها وجود دارد که تعداد زیادی از آنها در طی سالهای متمادی دچار آسیب شده اند و برخی از آنها مرمت و برخی نیز رها شده اند که نیازمند توجه و بازسازی و رعایت اسلوب، شیوه، بافت و مصالح سنتی در آن می باشد. متأسفانه این بافت ها از دید و رسیدگی مسئولین محلی روستا، بخش و شهرستان نیز دور بوده و کمتر به آن توجه شده است. در حالیکه توجه به آنها و حفظ و نگهداری آنها می تواند به عنوان یک ظرفیت بالقوه در جذب گردشگر به روستاها بوده و زمینه ساز توسعه محلی در ابعاد اجتماعی و اقتصادی، فرهنگی و زیست محیطی می شود. این روستاها در سالیان اخیر به دلیل نبود تنوع فعالیت های اقتصادی و کفاف نداشتن منابع درآمدی روبه سوی تخلیه و مهاجرت قرار گرفته اند که بهره گیری از بافت های باارزش روستایی می تواند زمینه ساز تنوع اقتصادی و جذب گردشگر و استمرار حیات روستاها و توجه جدی به بافت های باارزش روستایی می شود. در زمینه ضرورت انجام پژوهش می توان به موارد ذیل اشاره داشت:

۱. جلوگیری از نابودی روستاها

۲. حفظ چشم انداز های طبیعی اطراف چشمه ها و رودخانه ها

۳. ایجاد زمینه های لازم جهت توجه بیشتر مردم به خانه های بومی محلی تاریخی روستاها سماد

۴. کمک به توسعه گردشگری در سطح شهرستان

۵. ایجاد شغل های مرتبط با گردشگری در منطقه

۶. افزایش در آمد مردم محل و منطقه ترویج داد.

بر این اساس مهم ترین مساله پژوهش حاضر این است که آیا بافت ها باارزش روستایی در توسعه گردشگری روستاهای دهستان سماد شهرستان املش در استان گیلان تاثیرگذار می باشد؟

جایگاه بافت باارزش روستایی در توسعه گردشگری

احیای بناها و بافت های باارزش روستایی در ارتباط مستقیم با زندگی ساکنان و عرصه های اجتماعی و اقتصادی روستا می باشد که سلسله مراتبی زنجیره ای با هم دارند. بافت کالبدی روستاهای ایران ضمن برخورداری از ارزش های معماری همانند سادگی و بی پیرایگی، دارای الگوهای بصری و زیبایی شناختی، انطباق با محیط طبیعی، هماهنگی با عملکرد زیستی و معیشتی، استفاده از مصالح بوم آورد و دانش بومی است. در طرح های توسعه کالبدی، بافت های باارزش نیازمند نگرشی درخور بوده و بافت های باارزش روستایی به دلیل مطالعات اندک صورت گرفته در آن نیازمند توجهی ویژه اند، به گونه ای که علاوه بر پاسخگویی به نیازهای روزمره و اساسی ساکنان آنها، باید هویت ساختاری، کالبدی و فرهنگی روستا نیز با ژرف اندیشی و نگرشی عمیق تر از گذشته مورد عنایت واقع شود. برای احیا بافت های باارزش روستایی باید علاوه بر پاسخگویی نیازهای ساکنان، رجوع معناداری به هویت تاریخی بافت شود. یکی از رویکردهای موثر در این زمینه، استفاده از محرک هایی چون گردشگری فرهنگی است. از طرفی دیگر، با توجه به دوره کوتاه اجرای این طرح ها و سوابق مداخله برنامه ای در بافت های روستایی، ارزیابی پیامدها و آثار طرح هنوز زود به نظر می رسد، اما آنچه می توان از همین تجارب ذکر کرد، الزامات و ضرورت هایی است که برای مداخله در بافت

روستایی به طور ویژه باید به آن پایبند بود. از جمله استفاده از دانش بومی، بازآموزی و معاصرسازی این دانش با دانش نوین، استفاده از مصالح بوم آورد و بازتولید و معاصرسازی آنها، بسیج نیروهای خفته روستایی و آموزش آنان برای کاربست مجدد دانش بومی در فرایند بهسازی بافت با ارزش روستایی می باشد (Bagheri and et al, 2019).

بر این اساس اهداف مترتب بر رویکرد بهسازی بافت‌های با ارزش روستایی جهت توسعه گردشگری را می‌توان در موارد زیر برشمرد:

حفاظت، احیا و مرمت بافت و کالبد روستا

ساماندهی هسته کهن و با ارزش روستا در رابطه به سکونت و تولید

حفاظت و احیای ارزش‌های فرهنگی، تاریخی، کالبدی- فضایی، معماری و منظر روستایی

شناسایی و ارتقای ظرفیت‌های روستا در زمینه توسعه گردشگری

ارتقای کمی و کیفی عرصه‌های زیست و تولید روستایی

فراهم کردن زمینه توسعه و عمران روستا با توجه به شرایط، امکانات و محدودیت‌های موجود (Jame kasra, 2010).

بر این اساس تولید محصول خاص، پرورش نوع خاصی از دام، گیاه یا آبزیان و همچنین توریستی بودن روستا، امکان فعالیت اقتصادی را در روستا ایجاد می‌کند. این پتانسیل از جهت اشتغال‌زایی برای جوانان و توسعه اقتصادی آتی روستا قابل تأمل است. امروزه طرح‌های توسعه و عمران روستایی در کشور بیشتر جنبه حقوقی و تقسیم عادلانه خدمات رفاهی و زیربنایی است که در این فرآیند حفاظت و باززنده‌سازی بناها و بافت‌های تاریخی با ارزش روستایی مورد توجه قرار نمی‌گیرد و به کارشناسان و متخصصان در این زمینه واگذار نمی‌شود و به همین علت هنوز گردشگری به عنوان یک صنعت در کشور ما جایگاه خاص خود را نیافته است. همه این مشکلات و کمبودها ناشی از کمبود دانش فنی، عدم برنامه‌ریزی جامع و منابع مالی در این خصوص می‌باشد (Nurinejad, 2010). بنابراین توسعه گردشگری در روستاهایی که دارای بافت با ارزش تاریخی و معماری بوم‌گرا هستند به معنی بالفعل نمودن ارزشها و جاذبه‌های معماری روستا و معرفی آن به عنوان مقصد گردشگری است روستاها به سبب داشتن ویژگی‌های تاریخی و مذهبی در معماری چشم اندازهای طبیعی و فرهنگی اهمیت و پتانسیل بالایی در زمینه ی ایجاد قطب گردشگری و جذب گردشگر دارند (Jojazi and Farmani Mansoor, 2014).

توجه و تأکید بر توسعه پایدار از دلایل دیگر توجه به ارزیابی‌های محیطی است. بر مبنای تعریف کمیسیون بین المللی محیط زیست و توسعه در مورد توسعه پایدار (یعنی برآوردن نیازهای نسل کنونی با استفاده از منابع طبیعی، بدون کاستن از توانمندی‌های نسل آینده) ارزیابی توان‌های محیطی یک ناحیه بدون اندازه‌گیری میزان بهره‌برداری و شدت تخریب ناشی از بهره برداری نسل کنونی امکان پذیر نیست (Barou, 1998). کاستن از میزان ناپایداری محیطی، پتانسیل محیط را برای مقابله با اختلالات گسترده‌ای که امکان پیش بینی و مدیریتی آنها اندک است، ارتقاء می بخشد (Pond and et al, 2003). نیاز به بهسازی ارزشهای دست ساخت و یاطبیعی در حریم روستایی و حفظ ارزش های مکانی و میراثی مناطق روستایی سبب اف ایش صنعت گردشگری است که ساکنان روستا نقش به سزای تعیین کننده ای در آن دارند و می تواند تاثیرات متفاوتی در ذهن گردشگران ایجاد نمایند (Hayati Rad, 2015). بطور کلی جریان گردشگری روستایی را می‌توان از دو جهت مورد توجه قرار داد؛ از یک جهت برای محیط‌های روستایی و پیرامون آنها این فرصت را مهیا می‌کند تا گردشگران فارغ از هیاهوی شهری و تکنولوژی در بطن سنتی روستا زمانی را به فراغت بگذرانند و از دیگر سو در کنار آن اقتصاد روستایی وابسته به زمین می‌تواند راه‌های تنفس دیگری را تجربه کند (Arahi, 2018).

بافتهای روستایی به دلیل پیوندهای گسترده با بسترهای طبیعی و تاریخی دارای ارزشهای تاریخی، فرهنگی، طبیعی و معمارانه میباشند. از این رو انجام اقدامات مناسب برای بهسازی و حفظ ذخایر کالبدی و فرهنگی روستاها، بعنوان میراث ماندگار نیاکان ضرورت مییابد (Pari Pishbor, 2015).

در زمینه پیشینه پژوهش می‌توان به موارد ذیل اشاره داشت: حیدری ساریان (۱۳۹۵) به بررسی و ارزیابی نقش اجرای طرح هادی در توسعه ی گردشگری روستاهای توریستی مطالعه ی موردی: روستای توریستی صور در شهرستان بناب، پرداخته است که نتایج نشان می‌دهد بین انتظارات هر سه گروه در مورد آثار طرحها هادی در پنج بعد کالبدی- ساختاری، اجتماعی، بهداشتی، اقتصادی و زیست محیطی تفاوت معنی دار وجود دارد (Heidarisareban, 2016). عنابستانی (۱۳۹۵) به بررسی آثار اجرای طرح های

بهسازی بافت های با ارزش بر توسعه سکونتگاه های روستایی، پرداخته است و نتایج حاصل بررسی نشان می دهد که بهسازی بافت با ارزش با در نظر گرفتن کالبد و شرایط محیطی هر روستا و جلوگیری از ساخت و ساز غیربومی منجر به تغییرات اجتماعی، کالبدی، زیست- محیطی و اقتصادی مثبتی شده است (Anabastani, 2016). حاجی زاده (۱۳۹۵) به بررسی تاثیر طرح بهسازی بافت با ارزش روستایی در توسعه پایدار گردشگری روستایی (مطالعه موردی: روستای کزج خلخال)، پرداخته است. نتایج تحقیق مبین این است که سیما و فضای کالبدی روستای کزج تحت پوشش طرح بهسازی بافت با ارزش روستایی، دچار تحولات زیادی از جمله زیباسازی روستا شده و همین مسئله باعث جذب گردشگران به این روستا و توسعه پایدار گردشگری روستایی آن شده است (Hajizadeh, 2016). بیووا^۱ (۲۰۱۷) در مطالعه ای به بررسی احیای روستاهای سنتی از طریق گردشگری روستایی: مطالعه موردی دهستان یوانجیا، استان شانسی چین، اقدام نموده است که مدل احیاء برای درک بهتر رابطه بین گردشگری روستایی و احیای روستا است. یکپارچه سازی گردشگری روستایی و تئوری و ایدئولوژی معیشت پایدار در این مدل مورد بررسی قرار گرفته است. نتایج نشان می دهد که سه سطح مدل (اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی) راه های موثر برای احیای روستای موفق بوده است و نتیجه به دست آمده توجه بیشتری به روستاهای سنتی و تاریخی در چین صورت گرفته است در پنج سال گذشته دو موضوع کلیدی حفاظت و احیا مطالعه قرار گرفته است. گردشگری روستایی به رسمیت شناخته شده و به عنوان یک رویکرد کلیدی برای توسعه روستایی و کاهش فقر می باشد. از طریق دانش سیستماتیک بررسی، یک روستای سنتی مبتنی بر گردشگری روستایی یکپارچه و پایدار پیشنهاد می شود بررسی این پژوهش نشان می دهد توسعه تحقق درونی و برنامه ریزی پایین به بالا را به جای ترتیب برنامه ریزی بالا به پایین انتخاب شود. تعاونی کشاورز یک روش نسبتاً عادلانه توزیع سود و مشارکت جامعه چین است (Biova, 2017). کالستن ایسابت^۲ (۲۰۱۷) در مقاله ای به بررسی ابعاد تجربه گردشگری روستایی: تأثیرات بر تحریک، حافظه و رضایت، پرداخته است. روش پژوهش به شیوه توصیفی-پیمایشی می باشد. نتیجه نشان می دهد که ابعاد آموزش گردشگری روستایی و زیبایی شناسی مثبت، ارزش گردشگران روستایی را پیش بینی می کند، در حالی که فراموشی و زیبایی شناسی، یادآوری را تعیین می کند. در نهایت، پیامدهای بازاریابی گردشگری روستایی مورد بحث قرار می گیرد (Castanets Elizabeth, 2017). ژیاثو^۳ (۲۰۱۷) در پژوهشی به بررسی پدیده های موجود گردشگری روستایی در چین و نقش آن در توسعه روستایی، اقدام نموده است که نتایج نشان می دهد گردشگری روستایی می تواند در توسعه روستا بر اساس برنامه ریزی منسجم مدنظر قرار گیرد (Xiao, 2017). وانا^۴ (۲۰۱۸) به بررسی استفاده از مدل استراتژیک رقابت مقصد گردشگری و توسعه اهداف کوچک: مورد مطالعه منطقه جنوب باختری، پرداخته است و نتایج نشان می دهد که دو منطقه مورد نظر به لحاظ رقابت در گردشگری با هم یکی نمی باشند و رقابت در مقصد گردشگری، برای این دو باید مورد بررسی قرار گیرد تا بتواند به عنوان الگوی گردشگری روستایی در توسعه منطقه مدنظر باشد. (Wanna, 2018). افتخاری (۲۰۱۸) به بررسی نقش گردشگری روستایی در توسعه روستایی (نقد و تحلیل چهارچوبهای نظریه ای)، پرداخته است. بر این اساس دیدگاه ها و نظرات موجود در متون در ارتباط با گردشگری روستایی در کشورهایی که این طرحها اجرا شده مطالعه و مقایسه شده. در نهایت ابعاد مختلف تأثیرات توسعه گردشگری بررسی شده و نتایج در ابتدا به بررسی مفهوم توسعه روستایی و گردشگری روستایی پرداخته است. سپس سه نگرش گردشگری روستایی ابزاری برای توسعه روستایی، گردشگری روستایی سیاستی برای بازساخت سکونتگاه های روستایی، گردشگری روستایی به عنوان ابزاری برای توسعه پایدار و حفاظت از منابع طبیعی روستایی بررسی و مقایسه شده است که نشانگر عدم انسجام کامل نظریه ها در توسعه روستایی می باشد (Eftekhari, 2018). تانگ^۵ (۲۰۱۹) در مقاله ای به بررسی توسعه گردشگری روستایی در حفظ محیط بومی و زیست بوم روستائیان پرداخته است که نتایج بیانگر آن است که توسعه این نوع گردشگری تا حد زیادی به محیط زیست طبیعی وابسته است، زیرا محیط زیست خود به تنهایی می تواند جاذبه های منحصر به فردی برای گردشگران داشته باشد (Tang, 2019). مجیدی (۱۳۹۸) در پژوهشی به تاثیر بافت با ارزش تاریخی در رونق گردشگری روستای خاوه (شهرستان ورامین) اقدام کرده است و نتایج بیانگر آن می باشد گردشگری روستایی امروزه یکی از مردمیترین اشکال

¹ Biova

² Castanets Elizabeth

³ Xiao

⁴ Wanna

⁵ Tang

گردشگری محسوب میشود. طرح جدید گردشگری با رویکرد روستاگردی و تاثیر بافت با ارزش آن به منظور توسعه همه جانبه روستا خواه میتواند اثر گذار باشد (Majidi, 2019). معینی^۱ (۲۰۲۰) در پژوهشی به بررسی نقش گردشگری در توسعه و فراز و فرود معماری و بافت روستایی اقدام کرده است که نتایج بیانگر آن است که زندگی روستایی، نوعی از زندگی همراه با تولید و مبتنی بر ساختارهای بومی است که ساکنان آن اغلب نیازهای خود را در محدوده روستا تأمین میکنند. یکی از مهمترین این نیازها، نیاز به سرپناه و مکانی برای سکونت است. بناهای روستایی، به خصوص در گذشته نمادی از هویت و بیانگر ساختارهای اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی و نیز معرف شرایط اقلیمی منطقه بوده است. لذا شکل گیری مسکن روستایی تابع شرایط فرهنگی، اقلیمی، اقتصادی، معیشتی و تکنیک ساخت جامعه استفاده کننده بوده است و توسعه گردشگری می‌تواند باعث حفظ و توسعه آن شود (Moeini, 2020). بر این اساس نتایج پژوهش‌های مورد بررسی نشان می‌دهد که توجه به بافت‌های با ارزش روستایی و مسکن قدیمی و سنتی می‌تواند به جذب گردشگر منجر شده و جذب بیشتر گردشگر زمینه را هم به لحاظ مالی و هم به لحاظ توجه ملی و بین‌المللی در حفظ و مرمت بافت‌های با ارزش فراهم می‌نماید. اغلب پژوهش‌های بررسی شده به بررسی نقش بازسازی مسکن و بافت‌های روستایی در توسعه گردشگری اقدام کرده اند و کمتر به مبحث بافت‌های با ارزش پرداخته اند که پژوهش حاضر بدین لحاظ دارای تفاوت می‌باشد. همچنین موضوع پژوهش حاضر یک موضوعی بوده که تا کنون پیرامون آن تحقیقی صورت نپذیرفته است و اغلب پژوهش‌ها در زمینه نقش آثار تاریخی در توسعه گردشگری یا نقش گردشگری در حفظ جاذبه‌های گردشگری در مناطق روستایی می‌باشد و بر همین مبنا پژوهش حاضر دارای نوآوری می‌باشد.

روش پژوهش

تحقیق حاضر از لحاظ هدف (نوع استفاده) یک تحقیق کاربردی است. از نظر روش انجام دادن تحقیق، توصیفی-تحلیلی است. جامعه آماری مورد پژوهش شامل سرپرستان خانوارهای روستاهای بالای ۲۰ خانوار (دارای شورا) در دهستان سامان از توابع شهرستان املش به تعداد ۹۹۹ نفر می‌باشند و در بررسی صورت گرفته تمامی این روستاها به صورت محدود تا زیاد دارای بافت با ارزش می‌باشند که بر همین اساس کلیه روستاها مدنظر قرار گرفتند. حجم نمونه بر اساس فرمول کوکران به تعداد ۲۷۸ نفر به شیوه طبقه بندی انتخاب شدند (جدول ۱).

جدول ۱ - معرفی نمونه آماری تحقیق بر حسب روستاهای هدف (بالای ۲۰ خانوار)

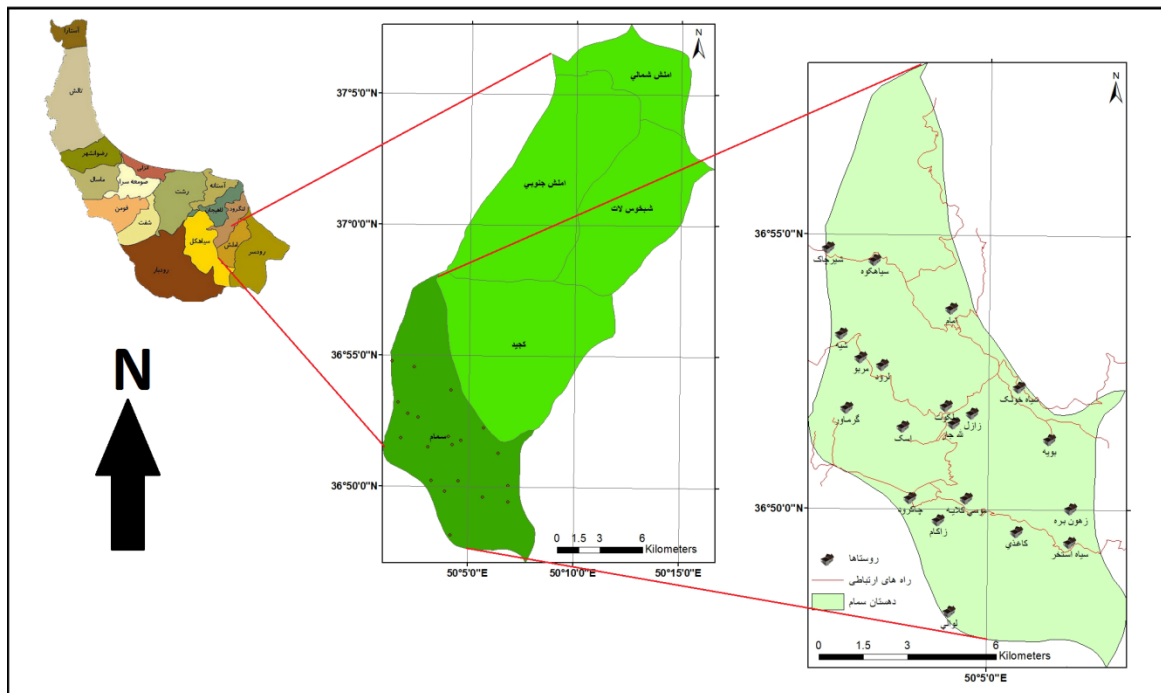
روستا	تعداد خانوار	تعداد پرسشنامه توزیع شده	کل حجم نمونه
سیاه خولک	۵۹	۱۶	۲۷۸
امام	۴۹	۱۴	
بویه	۸۷	۲۴	
کاکرود	۳۶	۱۰	
کشمش	۲۴	۷	
لرود	۱۵۸	۴۴	
مربو	۸۵	۲۴	
ملکوت	۱۲۶	۳۵	
موسی کلایه	۲۲۶	۶۳	
کلامرود	۹۱	۲۵	
گورج	۵۸	۱۶	

¹ Moeini

ابزار پژوهش شامل پرسشنامه ۲۸ سوالی در بخش بافت با ارزش و ۲۴ سوال در بخش توسعه گردشگری روستایی است. برای بررسی روایی پرسشنامه از نظر ۵ نفر از متخصصین حوزه برنامه ریزی روستایی استفاده شده و روایی آن چندین بار مورد بررسی قرار گرفت و همچنین از روایی سازه ای بر اساس تحلیل عاملی تاییدی استفاده شده است. برای بررسی پایایی نیز از آلفای کرونباخ بهره گرفته شد که مقدار آن ۰/۸۱ و در وضعیت مطلوبی است. در قسمت تحلیل داده‌ها به کمک نرم افزارهای AMOS و spss22 به بررسی سؤالات تحقیق با استفاده از مدل سازی معادلات ساختاری و آزمون تحلیل عاملی تاییدی پرداخته شد.

قلمرو جغرافیایی پژوهش

شهرستان املش با وسعتی حدود ۴۶۹/۵ کیلومتر مربع در مختصات جغرافیایی ۳۶ درجه و ۵۰ دقیقه تا ۳۷ درجه و ۸ دقیقه عرض شمالی از خط استوا ۵۰ درجه و ۶۰ دقیقه تا ۵۰ درجه و ۱۶ دقیقه طول شرقی از نصف النهار مبدا و در فاصله ۷۵ کیلومتری شهر رشت، مرکز استان گیلان واقع شده است. دهستان سمام از جمله سه دهستان بخش رانکوه بوده و در منتهی الیه جنوب غربی شهرستان املش قرار دارد. آمار روستایی شهرستان املش بیانگر کوچ روستائیان املشی است، ۱۴۹۵ روستایی املشی از سال ۱۳۹۰ تا سال ۱۳۹۵ به سمت شهرها کوچ کرده اند. شکل (۱) موقعیت روستاهای مورد مطالعه را در سطح دهستان سمام را نشان می دهد (General Office of Cultural Heritage, Handicrafts and Tourism of Gilan Province, 2016).

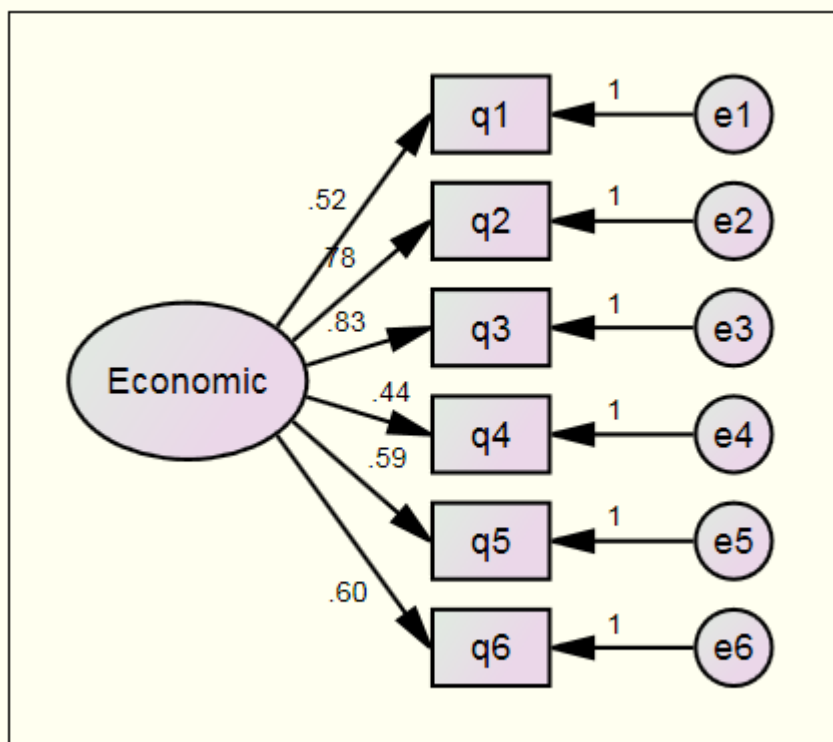
شکل ۱- موقعیت روستاهای مورد مطالعه. منبع: (Amlash Governorate, 2017).

یافته ها و بحث

در ابتدا لازم است که توضیحی مختصر از روستاها و جاذبه های گردشگری و بافت های باارزش روستاها ارائه شود که به مهم ترین یافته‌هایی که دارای ارزش بوده و بافت سنتی دارند اشاره می شود:

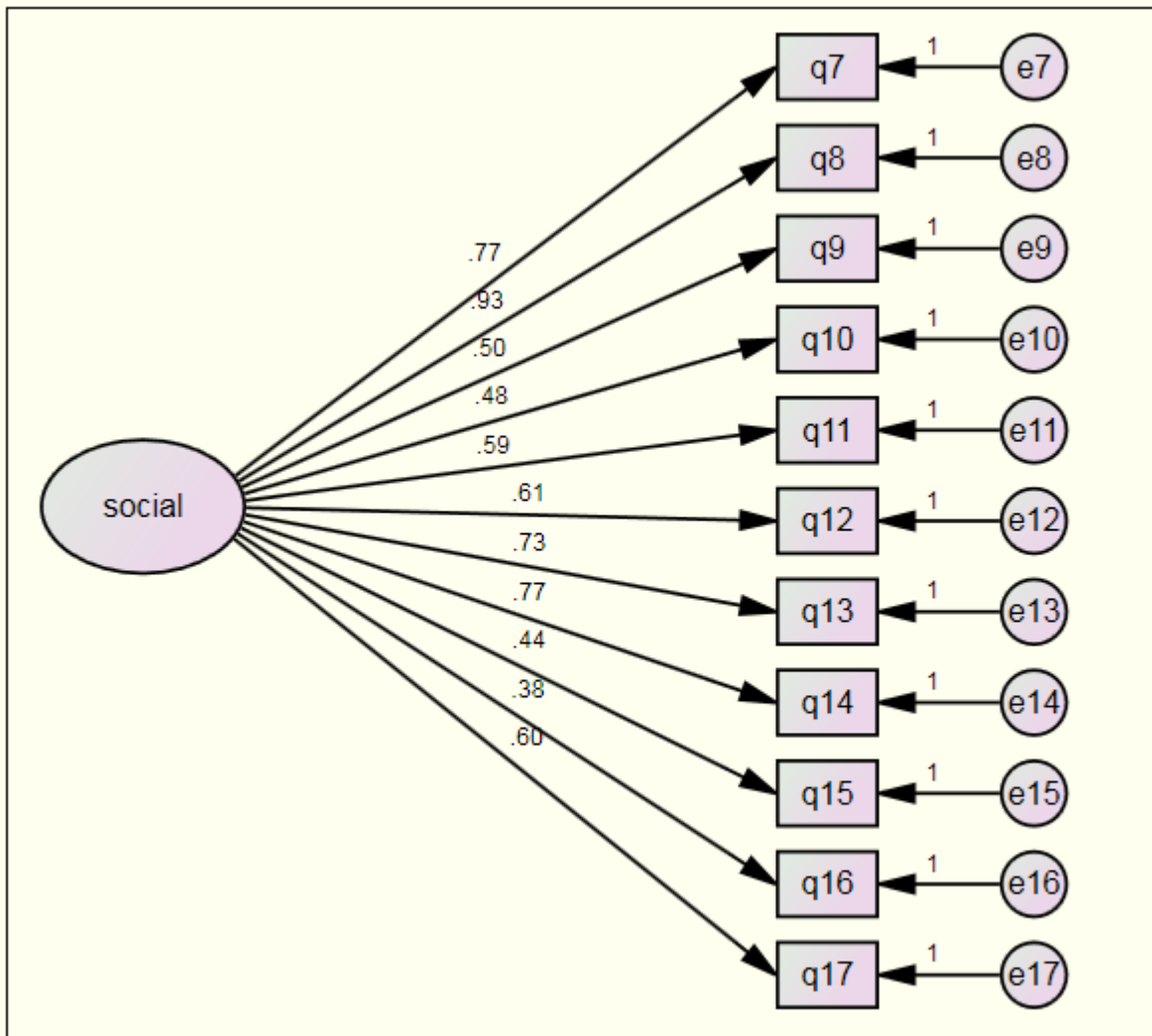
- ۱- برج امام در روستای اُمام: میله ای از سنگ تراشیده و گچ بنا شده است. شکل این میل، استوانه‌ای است که کمی روی مخروط قرار دارد و ... روی سراسر بدنه خارجی را با گچ غربالی و درشت سفید کرده بودند تا از دور نمایان شود، این برج را باید جزء برج‌های راهنما دانست.
  - ۲- شاه نشین اسماعیلیان گورج در روستای گورج: این قلعه مشرف بر دو رودخانه "چاکرود" و "پلورود" واقع شده و با گسترش رودخانه‌ها قلعه رفته رفته تخریب شده و از گورج تنها یک دیوار استحفاظی عظیم در قسمت پایین که حدود هشت متر ارتفاع داشته، به طرز مشهودی باقی مانده است. محیط قلعه که در حدود قرن پنجم و ششم هجری ساخته شده است و طبق اظهار اهالی روستا از قلاع دوران حسن صباح و اسماعلیه به شمار می‌رفت، به شکل نیم دایره بوده و دیوار باقیمانده از تخته سنگ‌های طبیعی گل و آهک ساخته شده است.
  - ۳- خانه امان‌الله خان صوفی مربوط به اواخر دوره قاجار، خانه تقی خان صوفی مربوط به دوره پهلوی اول، خانه هادی خان صوفی مربوط به دوره پهلوی دوم است و در روستای اُمام واقع است.
  - ۴- تپه اذان قلعه مربوط به دوران‌های تاریخی پس از اسلام است و در روستای اکبرآباد واقع شده است.
  - ۵- شاه‌نشین قلعه نفت خانی مربوط به دوران‌های تاریخی پس از اسلام است و در روستای دیمجانکش واقع شده است.
  - ۶- بقعه آقا سید احمد اشکیت مربوط به دوره قاجار است و در روستای اشکیت واقع شده است.
  - ۷- بقعه باباجان دره مربوط به دوره قاجار، بقعه سرتربت مربوط به دوره تیموریان است و در روستای بابا جان دره واقع شده است.
  - ۸- بقعه آقا سید جمال‌الدین مربوط به دوره قاجار است و در روستای کاکرود واقع شده است.
  - ۹- آسیاب محمد جان مطالاکوه مربوط به دوره قاجار است و در روستای مطالاکوه واقع شده است.
- در این قسمت به مطالعه و برنامه ریزی توسعه بافت‌های با ارزش روستایی جهت توسعه گردشگری پرداخته شده است. در واقع در این قسمت با استفاده از نرم افزار Amos و بهره جستن از معادلات ساختاری به بررسی این ارتباط اقدام شده است. بررسی ارتباط بین متغیرها در قالب الگوی معادلات ساختاری نشان داده شده در شکل (۲ تا ۶) مورد آزمون قرار گرفت. قدرت رابطه بین عامل (متغیر پنهان) و متغیر قابل مشاهده (سوالات پرسشنامه) به وسیله بار عاملی نشان داده می‌رود. بار عاملی مقداری بین صفر و یک است. اگر بار عاملی کمتر از $0/3$ باشد رابطه ضعیف در نظر گرفته شده و از آن صرف نظر می‌رود. بار عاملی بین $0/3$ تا $0/6$ قابل قبول است و اگر بزرگ‌تر از $0/6$ باشد خیلی مطلوب است. بارهای عاملی سوالات پژوهش نشان از آن دارد که کلیه سوالات دارای بار عاملی بالای $0/3$ داشته که نشان از مطلوبیت آن می‌باشد. در بخش اقتصادی کلیه گویه‌ها دارای بار عاملی بالای $0/4$ می‌باشند (شکل ۲). بر این اساس ایجاد شرایطی برای فعال نمودن بافت‌های سنتی و با ارزش روستایی بر مبنای تولید محصول خاص، پرورش نوع خاصی از دام، گیاه یا آبزیان و همچنین توریستی بودن روستا، امکان فعالیت اقتصادی را در روستا ایجاد می‌کند. این پتانسیل از جهت اشتغال‌زایی برای جوانان و توسعه‌ی اقتصادی آتی روستا قابل تأمل است.

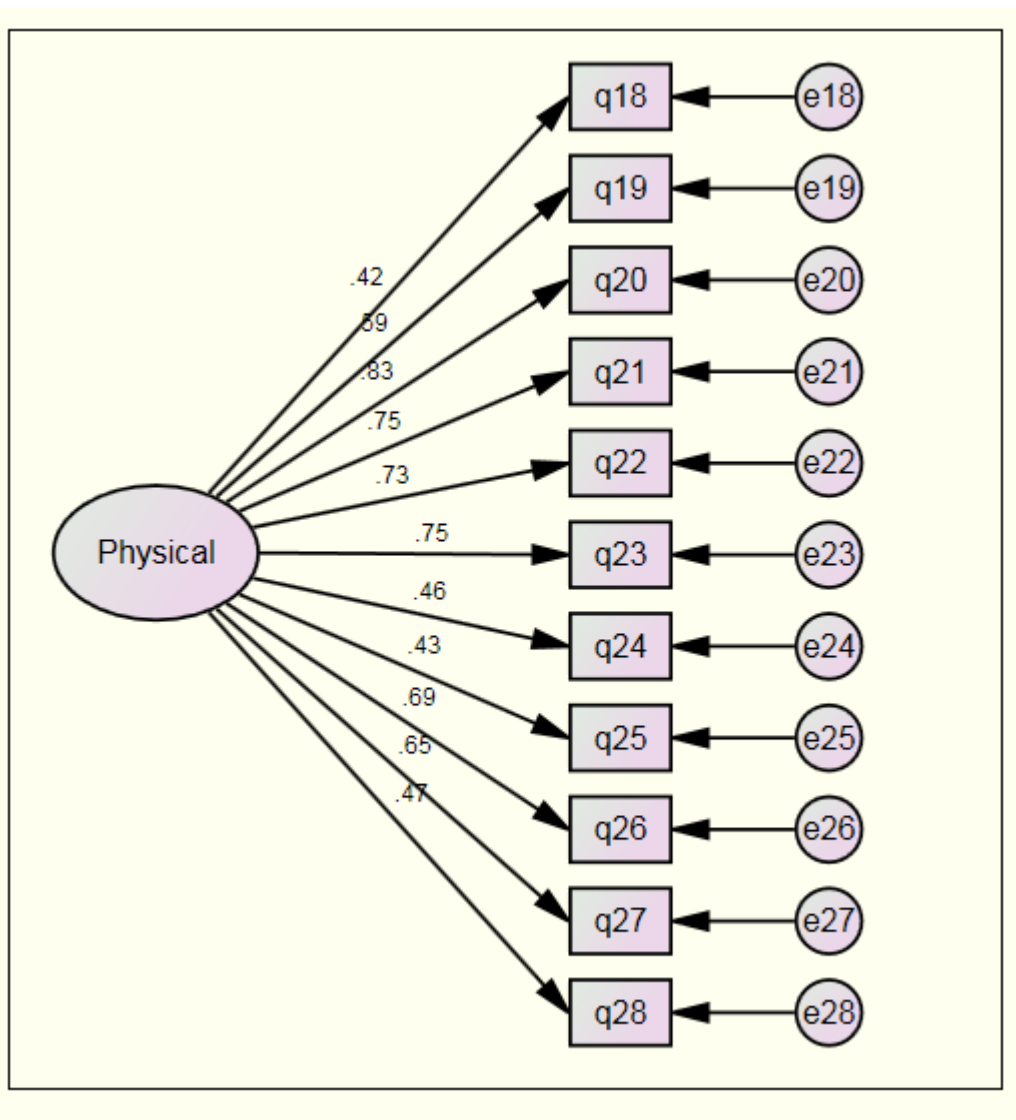
شکل ۲- مدل اندازه گیری شاخص اقتصادی با بارهای عاملی در حالت استاندارد

در بخش اجتماعی کلیه گویه ها دارای بار عاملی بالای ۰/۳۵ می باشند که نشانگر وضعیت مناسب آن می باشد (شکل ۳). بنابراین توجه به شاخص های اجتماعی و فرهنگی هر روستا و بررسی این شاخص در روستا می تواند مشخصات فرهنگی و اجتماعی خاص هر روستا را کشف و معرفی نماید و در راستای توسعه گردشگری بهره گیری شود.

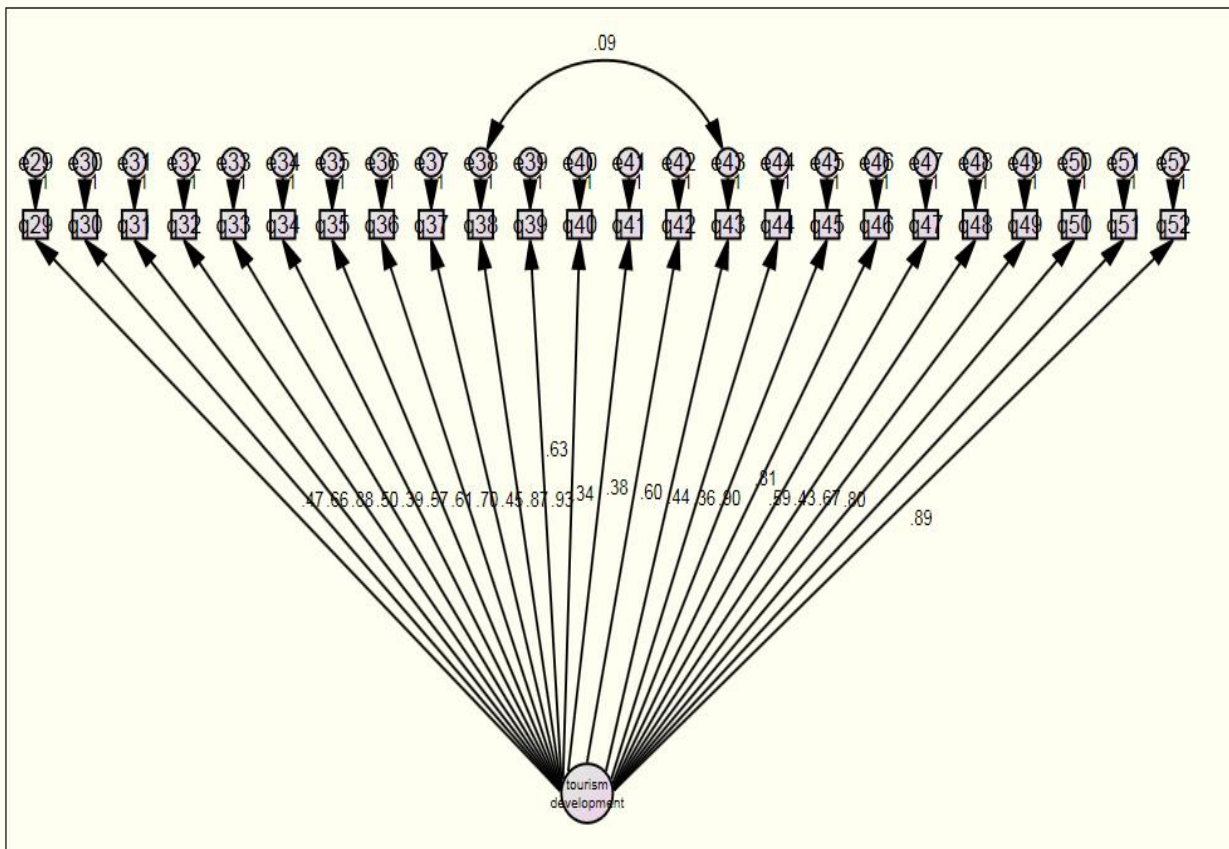
شکل ۳- مدل اندازه‌گیری شاخص اجتماعی با بارهای عاملی در حالت استاندارد

در بخش کالبدی کلیه گویه‌ها دارای بار عاملی بالای ۰/۴ می‌باشند که نشانگر وضعیت مناسب آن می‌باشد (شکل ۴). بنابراین توجه ویژه به شاخص زیست محیطی و کالبدی در روستاها و ایجاد محیطی بهداشتی و پاکیزه در بافت با ارزش که می‌تواند در جهت جذب گردشگران داخلی و خارجی بسیار سودمند باشد. وجود منظره یا مکان طبیعی ویژه در روستا که دارای جنبه‌های زیبایی‌شناسانه، آموزشی-تحقیقاتی یا اقتصادی است، می‌تواند عامل کشش افراد غیربومی به سمت روستا باشد که خود عواید اقتصادی قابل توجهی برای روستا به همراه خواهد داشت.

شکل ۴- مدل اندازه گیری شاخص کالبدی با بارهای عاملی در حالت استاندارد

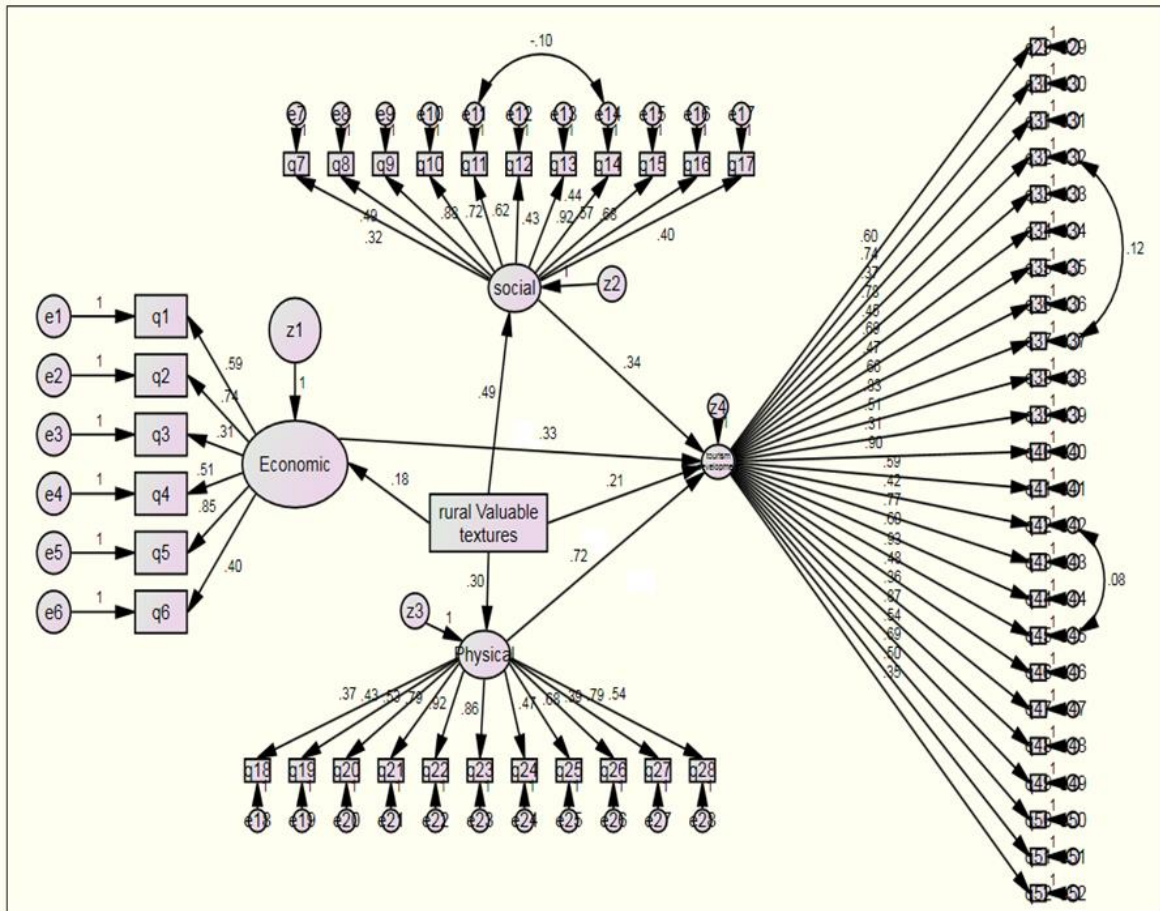
در بخش توسعه گردشگری کلیه گویه ها دارای بار عاملی بالای ۰/۳ می باشند که نشانگر وضعیت مناسب آن می باشد (شکل ۵). بر این اساس توجه ویژه به طرح های گردشگری و اجرای آن در مناطق روستایی و همراستایی آن با بافت با ارزش و استفاده از مشارکت روستائیان؛ زیرا طرح های گردشگری در این سطح شامل مشارکت تعداد به نسبت کمی از مشارکت کنندگان است. در سطح بالاتر، اعم از محلی یا منطقه ای، توافق برای موفقیت بسیار دشوار است. این شاید نشان دهنده این حقیقت است که گردشگری روستایی پایدار بیشتر در طرح های کوچک مقیاس نمود پیدا می کند و حتی ممکن است همه نیازهای واقعی توسعه پایدار را تأمین نکند.

شکل ۵- مدل اندازه‌گیری شاخص توسعه گردشگری با بارهای عاملی در حالت استاندارد

معادلات ساختاری

در این قسمت به ارائه الگوی بهینه برنامه ریزی توسعه بافت‌های با ارزش روستایی جهت توسعه گردشگری با تاکید بر گردشگری روستایی دهستان سمام شهرستان املش پرداخته شده است. در واقع در این قسمت با استفاده از نرم افزار ایموس و بهره جستن از معادلات ساختاری به بررسی این ارتباط اقدام شده است. بررسی ارتباط بین متغیرها در قالب الگوی معادلات ساختاری نشان داده شده در شکل (۶) مورد آزمون قرار گرفت. قدرت رابطه بین عامل (متغیر پنهان) و متغیر قابل مشاهده (سوالات پرسشنامه) به وسیله بار عاملی نشان داده می‌رود. بار عاملی مقداری بین صفر و یک است. اگر بار عاملی کمتر از $0/3$ باشد رابطه ضعیف در نظر گرفته شده و از آن صرف‌نظر می‌رود. بار عاملی بین $0/3$ تا $0/6$ قابل قبول است و اگر بزرگ‌تر از $0/6$ باشد خیلی مطلوب است.

شکل ۶- پارامترهای استاندارد شده مدل نهایی

برای ارزیابی برازش مدل معادلات ساختاری چندین شاخص برازندگی وجود دارد. در این پژوهش، با استناد به پیشنهاد های شوک و همکاران^۱ (۲۰۰۴) و باومگارتنر و هومبورگ (۱۹۹۵)، از شاخص های کای اسکویر (X^2) به همراه معنی داری آن (P)، شاخص کای اسکویر بر درجه آزادی (X^2/df)، شاخص برازندگی (GFI)، شاخص نرم نشده برازندگی (NNFI)، شاخص برازندگی فزاینده (IFI)، شاخص برازندگی تطبیقی (CFI)، ریشه میانگین مجذور خطای تخریب (RMSEA) و شاخص میانگین مجذور باقی مانده ها (RMR) برای ارزیابی برازندگی مدل معادلات ساختاری پژوهش استفاده شد. هم اکنون معیار دقیقی برای این شاخص ها وجود ندارد، اما دستور العمل کلی زیر در ادبیات مطرح شده است: اگر مقدار X^2 معنی دار نباشد، مقدار کای اسکویر بر درجه آزادی کمتر از ۳ باشد، مقدار شاخص های GFI، NNFI، IFI و CFI بالاتر از ۰/۹۰ باشند، مقدار RMSEA کمتر از ۰/۰۸ و مقدار RMR کمتر از ۰/۰۵ باشد، برازش مدل مناسب و قابل قبول است. بر این اساس، با توجه به مقدار گزارش شده شاخص های برازندگی (جدول ۱)، مشاهده می شود که داده ها از لحاظ آماری با ساختار عاملی مدل معادلات ساختاری متغیرهای نهفته پژوهش سازگاری و تطابق دارند. بنابراین، مدل معادلات ساختاری پژوهش از برازش مناسب و قابل قبولی برخوردار است.

جدول ۱- نتایج میزان انطباق مدل پژوهش با شاخص های برازندگی

علامت اختصاری	نام کامل شاخص برازش	مفهوم	معیار مطلوب	مقدار گزارش شده
---------------	---------------------	-------	-------------	-----------------

1. Shock et al

۲/۵۹	۳ و کم‌تر	ریشه میانگین توان دوم خطای تقریب	Root Mean Square Error of Approximation(RMSEA)	X ² /df
۰/۴۹	کوچک‌تر از ۰/۰۵	شاخص بهنجار نسبی	Chi-degree freedom	RMR
۰/۹۵	۰/۹ و بالاتر	شاخص برآزش افزایشی	incremental fit index	GFI
۰/۹۴	۰/۹ و بالاتر	شاخص برآزش نرمال شده	Normed Fit Index	AGFI
۰/۹۵	۰/۹ و بالاتر	شاخص نیکویی برآزش	Goodness of fit	NFI
۰/۹۰	۰/۹ و بالاتر	شاخص نیکویی برآزش تعدیل یافته	Adjusted Goodness of Fit	NNFI
۰/۹۱	۰/۹ و بالاتر	شاخص برآزش مقایسه‌ای	Comparative Fit Index	CFI
۰/۷۸	کوچک‌تر از ۰/۰۸	ریشه میانگین توان دوم خطای تقریب	Root Mean Square Error of Approximation(RMSEA)	RMSEA

نتایج تحلیل مسیر معادلات ساختاری نشان داد که به طور کلی بافت‌های با ارزش روستایی بر توسعه گردشگری با ضریب تاثیر ۰/۲۱ و میزان معناداری ۰/۰۰۴، شاخص اقتصادی بر توسعه گردشگری با ضریب تاثیر ۰/۳۳ و مقدار معناداری ۰/۰۰۱، شاخص اجتماعی بر توسعه گردشگری با ضریب تاثیر ۰/۳۴ و میزان معناداری ۰/۰۰۰ و شاخص کالبدی بر توسعه گردشگری با ضریب تاثیر ۰/۷۲ و میزان معناداری ۰/۰۰۰ تاثیر گذار بوده است. نتایج نشان داد که شاخص کالبدی بر توسعه گردشگری با ضریب تاثیر ۰/۷۲ و میزان معناداری ۰/۰۰۰، بیشترین تاثیر و شاخص اقتصادی بر توسعه گردشگری با ضریب تاثیر ۰/۳۳ و میزان معناداری ۰/۰۰۱ کمترین تاثیر را داشته است.

جدول ۲- مسیر فرضیه؛ همراه با نسبت‌های بحرانی و سطح معناداری

ضریب تاثیر	سطح معناداری	مقدار بحرانی	مسیر فرضیه
۰/۳۳	۰/۰۰۱	۷/۸۵۰	توسعه گردشگری اقتصادی <---
۰/۳۴	۰/۰۰۰	۱۰/۲۵۹	توسعه گردشگری اجتماعی <---
۰/۲۱	۰/۰۰۴	۵/۲۵۱	توسعه گردشگری بافت‌های با ارزش روستایی <---
۰/۷۲	۰/۰۰۰	۷/۰۰۳	توسعه گردشگری کالبدی <---

در تبیین نتایج می‌توان بیان داشت که زمانیکه بافت‌های با ارزش روستایی مورد مرمت و بازسازی و نیز حفظ قرار می‌گیرند، به تبع گردشگرانی که وارد روستا می‌شوند از جاذبه‌های معماری روستا، لذت برده و خاطره‌ای خوش را با خود به همراه خواهند برد و این امر سبب کشانده شدن بیشتر گردشگران به روستا شده که این امر در زمینه‌های اقتصادی و شاخص‌های آن در بهبود وضعیت

اقتصادی مردم محلی، بهبود تعاملات و مشارکت مردم محلی در نگهداری از بافت‌های با ارزش روستایی و تلاش هر چه بیشتر در روند بازسازی بافت‌های با ارزش روستایی با توجه به مزایایی متعدد آن خواهد شد.

نتیجه گیری

نتایج معادلات ساختاری برای مردم محلی بیانگر آن بود که به طور کلی بافت‌های با ارزش روستایی بر توسعه گردشگری با ضریب تاثیر ۰/۲۱ و میزان معناداری ۰/۰۰۴، شاخص اقتصادی بر توسعه گردشگری با ضریب تاثیر ۰/۳۳ و مقدار معناداری ۰/۰۰۱، شاخص اجتماعی بر توسعه گردشگری با ضریب تاثیر ۰/۳۴ و میزان معناداری ۰/۰۰۰ و شاخص کالبدی بر توسعه گردشگری با ضریب تاثیر ۰/۷۲ و میزان معناداری ۰/۰۰۰ تاثیر گذار بوده است. نتایج نشان داد که شاخص کالبدی بر توسعه گردشگری با ضریب تاثیر ۰/۷۲ و میزان معناداری ۰/۰۰۰، بیشترین تاثیر و شاخص اقتصادی بر توسعه گردشگری با ضریب تاثیر ۰/۳۳ و میزان معناداری ۰/۰۰۱ کمترین تاثیر را داشته است. بر این اساس می توان به خوبی دریافت که توجه به شاخص‌های اقتصادی در بافت‌های با ارزش روستایی و نحوه قرارگیری اتاق‌ها و محل‌های فعالیت‌های اقتصادی همچون کشاورزی و دامداری و فعالیت‌های صنایع دستی در دل بافت‌ها و نیز میزان پراکنش آنها در یک واحد مسکونی و حتی فراتر از آن در خود روستاها و بازسازی آنها و توجه دادن گردشگران به آنها می تواند به توجه هر چه بیشتر گردشگران و توسعه گردشگری منجر شود. همچنین توجه به ارزش‌های اجتماعی در بافت‌های با ارزش روستایی و توجه به سنت‌های اصیل فرهنگی و اجتماعی نهفته در این اجتماعات مانند نحوه قرارگیری ورودی زنان و مردان، جداسازی فضاهای درون منازل به لحاظ شرعی و عرفی، میزان توجه به مهمان و ... و بازپروری و بیان آن برای گردشگران و تدوین سند جامع در این زمینه می تواند به رونق هر چه بیشتر گردشگری و توجه گردشگران به آن شده و توسعه روستاها را در پی خواهد داشت. در نهایت زمانیکه بافت کالبدی روستا به لحاظ شکل و معماری و ظاهر مورد بررسی، بازبینی و طرح ریزی بر اساس بافت سنتی آن صورت گیرد، به تبع بر روح و روان گردشگران و میزان خوشایندی آنها اثرگذار بوده و زمینه ساز توسعه و گسترش گردشگری و حضور هر چه بیشتر آنها به روستا شده و می تواند رونق معماری و توجه به سنت‌ها و ارزش‌های بومی شده که البته این کار به صورت دوطرف می باشد که هر چه بافت با ارزش رونق یابد، توسعه گردشگری رونق یافته و هر چه گردشگری رونق پیدا کند، توجه به بافت‌های با ارزش روستایی نیز بیشتر خواهد شد.

نتایج حاصل از فرضیه حاضر با نتایج پژوهش عنابستانی (۱۳۹۵) که به بررسی آثار اجرای طرح‌های بهسازی بافت‌های با ارزش بر توسعه سکونتگاه‌های روستایی، پرداخته است، همسو بوده و این تحقیق از لحاظ هدف، کاربردی و از لحاظ روش، توصیفی-تحلیلی و رویکرد آن، پیمایشی می باشد. داده‌های مورد نیاز از مطالعات کتابخانه‌ای و پیمایشی گردآوری شده است. جامعه آماری شامل سه روستای نای بند شهرستان طبس، خور شهرستان خوسف و فورگ شهرستان در میان در استان خراسان جنوبی می باشد که طرح بهسازی بافت با ارزش در آن اجرا شده است، نتایج حاصل بررسی نشان می دهد که بهسازی بافت با ارزش با در نظر گرفتن کالبد و شرایط محیطی هر روستا و جلوگیری از ساخت و ساز غیربومی منجر به تغییرات اجتماعی، کالبدی، زیست-محیطی و اقتصادی مثبتی شده است اما وجود شرایط طبیعی نامساعد مانند بحران‌های طبیعی و استقرار نامناسب روستا، کیفیت طرح‌ها را به ویژه از بعد اقتصادی و زیست-محیطی پایین آورده است. بدین منظور جهت بهسازی و احیای بافت با ارزش روستایی پیشنهادهایی در پنج مقوله شامل مرمت بافت، خدمت رسانی، گردشگری، امنیت و توسعه اجتماع محلی ارائه شده است که هر پنج مقوله به گونه ای لازم و ملزوم یکدیگرند و در راستای دست یافتن به توسعه مطلوب باید به هر پنج مقوله توجه گردد. همچنین با نتایج تحقیق حاجی زاده (۱۳۹۵) که به بررسی تاثیر طرح بهسازی بافت با ارزش روستایی در توسعه پایدار گردشگری روستایی (مطالعه موردی: روستای کزج خلخال)، پرداخته است، همسو بوده و نتایج تحقیق مبین این است که سیما و فضای کالبدی روستای کزج تحت پوشش طرح بهسازی بافت با ارزش روستایی، دچار تحولات زیادی از جمله زیباسازی روستا شده و همین مسئله باعث جذب گردشگران به این روستا و توسعه پایدار گردشگری روستایی آن شده است. همین توسعه پایدار گردشگری روستایی با کارآفرینی و افزایش درآمدهای روستایی باعث خلق یک فرآیند توسعه یافته برای حصول به پایداری در بافت با ارزش روستای کزج شده است.

منابع

1. Akrami, Gholamreza and Sameh, Reza. (2008). Learning, Comprehensiveness and Challenges, in the Plan for Improving Valuable Rural Textures, *Abadi Quarterly*, Year 18, No. 60, Urban Planning and Architecture Research Center, Tehran.
2. Anabastani, Ali Akbar. (2016). A Study of the Effects of Implementing Valuable Tissue Improvement Plans on the Development of Rural Settlements, *Housing and Rural Environment*, No. 185, 117-130
3. Arahi, y.(2018). Rural Tourism in japan: The Regeneration of Rural Communities, FFTC Publication Database Arianpour Kashani, Manouchehr (2003), The Great One-Volume Leading Culture of Arianpour, *Electronic Publishing and Information of Jahan Rayaneh*, Tehran.
4. Barrow, C., G. (1997). Sustainable Development of Concept, Value of Action, translated by Seyed Ali Badri, *Quarterly Journal of Geographical Research*, No. 44.
5. Bagheri, Zeinab; Jafar Mahdiun and Bahareh Nasr Zanjani. (2009). A Study and Analysis of the Rehabilitation Approach, and Revitalization of Valuable Rural Texture in Iran, *The First National Conference on Quality in Architectural and Urban Spaces*, Zanjan, Zanjan University.
6. Biova, H. A. (2017). destination's gastronomy as a means for holiday well-being. *Br. Food J.*, 119, 1578–1591.
7. Dinica, V. (2019). 'Governance for sustainable tourism: a comparison of international and Dutch visions'. *Journal of Sustainable Tourism*,. 17(5): 583–603
8. Eftekhari, R.(2020). Sustianable Rural Tourism Strategies; A Tool for Development and Conservation. In B. Bramwdll and B. Lane (Eds.) *Rural Tourism and Sustainable Rural Development Clevedon*: Channel View Publication.
9. Elizabeth, J.(2017). Olive oil tourism: Promoting rural development in Andalusia (Spain). *Tour. Manag. Perspect.*, 21, 100–108.
10. Hajizadeh, Karim; Vali Nemati and Parviz Pour Karimi. (2014). The Impact of Rural Tourism on Improvement and Preservation of Valuable Rural Texture, Case Study: Kandovan Village, *2nd National Conference on Tourism, Geography and Sustainable Environment, Hamedan, Hegmataneh Association of Environmental Assessors*, Shahid Mofatteh University.
11. Hanachi, P., Koosheshgaran, A. (2011). Conservation and development in valuable rural areas, *Islamic Revolution Housing Foundation*, Tehran.
12. Hayati Rad, Neda. (2015). The role of valuable texture in Ashtbin village of Jolfa city, in sustainable tourism development, National Conference of New Ideas in Tourism, Geography and Indigenous Development, Buchan, *Panam Khat Novin Company*.
13. Heidari, Sarban. (2017). Study and evaluation of the role of implementation of the pilot project in the development of tourism in tourist villages, Case study: Tourist village of Tire in Bonab city, *Geography and Development*, No., 79-100.

14. Jafari, Gholam Hassan and Mania Ebrahimzadeh. (2013). The Impact of Natural Geography Elements on Rural Housing Architecture, Case Study of Gilan Province, National Conference on Sustainable Architecture and Urban Development, Buchan, Sazeh Kavir Company.
15. Jam Kasra, Mohammad. (2010). Improving valuable rural textures; A Process from Mentality to Objectivity, *Journal of Housing and Rural Environment*, No. 131, Fall 2010.
16. Jozaji, Seyed Assadollah and Setareh Farmani Mansour. (2014). Valuable textures of the village as a tourist attraction, for the sustainability of rural systems (Case study: Ashtran village), *the first national conference on new horizons in empowerment and sustainable development of architecture, civil engineering*, Tourism, Energy and Urban and Rural Environment, Hamedan, Hegmataneh Association of Environmental Assessors.
17. Majidi, Romina. (2009). The Impact of Historically Valuable Texture on the Tourism Boom of Khaveh Village (Varamin County), *The First National Conference on Geography and Urban and Rural Planning*, Tehran, International Center for Conferences and Seminars on Sustainable Development of Islamic World Sciences- Wisdom Higher Education Institute. 17.
18. Mazaheri, Mohammad Ali. (2001). Protection and organization of valuable rural textures, *Housing and Revolution Quarterly*, No. 93, *Housing Foundation*, Tehran.
19. Moeini, A. (2020). *Geography and Historical Geography of Gorgan and Plain*. Tehran: Book Printing Corporation.
20. Neto, F. (2013). A new approach to sustainable tourism development: Moving beyond environmental protection, *Natural Resources Forum* 27 : 212–222
21. Nouri Nejad, Hamed. (2010). Conservation and regeneration of valuable rural buildings and structures. *Housing and rural environment*. 29 (132): pp. 39-46.
22. Pari Pishbor, Reza; Mohsen Mehrabi and Leila Fallahifar. (2015). Assessing the Role of Tourism and Improving Rural Values in the Sustainability of Rural Systems Using the SWOT Model Case Study: Forge Village, *National Conference on Sustainable Agriculture, Environment and Rural Development*, Kuhdasht, Administration Kuhdasht Agricultural Jihad, Panam Khat Novin Company.
23. Pound Barry et al. (2003). Managing Natural resources for Sustainable Livelihoods: Uniting Science and Participation ‘*Earths can Publications Ltd.* ‘ IDRC ‘Canada.
24. Simpson, M. C. (2017). An integrated approach to assess the impacts of tourism on community development and sustainable livelihoods, *Community Development Journal*. 44 (2): 186–208 .
25. Taleb, Mohammad Ali. (2012). Tourism and protection of valuable rural textures, *the first national conference on tourism and nature tourism in Iran*, Hamadan, Islamic Azad University, Hamadan Branch, Farda Environmental Thinkers Company.

26. Tang. (2019). An integrated approach to the evaluating the coupling coordination between tourism and the environment, *Tourism management*, 46: 11-19.
27. Tefler, D. J and sharply, R. (2018). *Tourism and development in the developing world*. Rout ledge publication. 225p .
28. Wanna, A.;(2018)., I. What is food tourism? *Tour. Manag.*, 68, 250–263.
29. Xiao, I.(2017). Gastronomic festivals: Attitude, motivation and satisfaction of the tourist. *Br. Food J.*, 119, 267–283.